

ΕΠΙΚΑΙΡΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΗΣ

ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ

Του Ευαγγέλου Γριβάκου, Αντιστρατήγου ε.α. - Νομικού

Τον τελευταίο καιρό η Τουρκία, στα πλαίσια του συνόλου των διεκδικήσεων της στο Αιγαίο και την Ανατ. Μεσόγειο, προχωρεί σε κλιμάκωση των πιέσεων προς την Ελλάδα για κοινό διάλογο ή Προσφυγή στην Χάγη, σχετικά με το θέμα των γκρίζων ζωνών και του καθεστώτος των ελληνικών νησιών.

Το 2013-14 η Ελλάδα, προκειμένου να αντιμετωπίσει πιθανή μονομερή Προσφυγή της Τουρκίας στην Χάγη, κατέθεσε στον ΟΗΕ δια του τότε ΥΠΕΞ Ευάγγελου Βενιζέλου, ευρείες **Επιφυλάξεις** ως προς την αρμοδιότητα του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης (ΔΔΧ), στην περίπτωση που οι θαλάσσιες οριοθετήσεις «ακουμπήσουν» θέματα κυριαρχίας, εδαφικής ακεραιότητας και άμυνας ώστε να εξαιρεθούν από τυχόν παραπομπή.

Παραμονές Χριστουγέννων του 2019, ο ΥΠΕΞ της γείτονος Μεχμέτ Τσαβούσογλου, προφανώς έχοντας υπόψη τις ανωτέρω Επιφυλάξεις, έκανε και αυτός μια αμφίσημη Δήλωση περί παραπομπής στην Χάγη, τονίζοντας ότι **«και η Τουρκία δεν αναγνωρίζει αυτομάτως την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, πλην, όμως, παραμένει ανοικτή σε όλες τις επιλογές που είναι αποδεκτές και από τις δύο πλευρές»**. Είναι φανερό ότι με αυτή την Δήλωσή του ο Τούρκος αξιωματούχος υπαινίχθη πως η Χώρα του, υπό προϋποθέσεις, δέχεται την διεθνή διαιτησία (αντί της υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του ΔΔΧ), αρκεί η Ελλάς να άρει τις Επιφυλάξεις της για θέματα κυριαρχίας και άμυνας, όπερ άτοπον.

Σύμφωνα με το άρθρο 36 παρ. 3 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ και του επίσης άρθρου 36 του ίδιου του Καταστατικού του, το ΔΔΧ εκδικάζει την επίλυση **αποκλειστικά «νομικών» διαφορών**, ήδη δε με βάση τις Συνθήκες του Λοκάρνο (1926) ως **«νομική διαφορά»** νοείται μόνον **«η αμοιβαία αμφισβήτηση νομίμου δικαιώματος»**. Υπό αυτήν

την έννοια, στο Δικαστήριο παραπέμπονται **νομικές διαφορές** σχετιζόμενες με την οριοθέτηση χερσαίων και θαλασσίων συνόρων, την εδαφική κυριαρχία, τα δικαιώματα παροχής ασύλου, την εθνικότητα και άλλα παρεμφερή θέματα. Της αρμοδιότητάς του εκφεύγει η ερμηνεία των Διεθνών Συμβάσεων, όπως Λωζάνης, Μοντραί κλπ.

Δικαίωμα Προσφυγής στο ΔΔΧ έχουν μόνο τα κράτη και όχι ιδιώτες ή Οργανισμοί, πλην ΟΗΕ. Προκειμένου να εισέλθει ένα θέμα (διαφορά) προς συζήτηση και επίλυση, θα πρέπει τα ενδιαφερόμενα κράτη να έχουν αποδεχθεί την αρμοδιότητά του δυνάμει: α) Συμφωνίας (Συνυποσχετικού) β) «Ρήτρας Δικαιοδοσίας» περιεχόμενης σε Συνθήκη και γ) «Συνδυασμένου Αποτελέσματος Δηλώσεως. Το τελευταίο τούτο σημαίνει ότι τα κράτη μπορούν να κάνουν Δηλώσεις με τις οποίες να θεωρούν ως υποχρεωτική την δικαιοδοσία του Δικαστηρίου για την επίλυση των διαφορών τους με άλλα κράτη που έχουν κάνει παρόμοια Δήλωση.

Το ΔΔΧ αποφασίζει **οριστικά και αμετάκλητα σε πρώτο και τελευταίο βαθμό** με πλειοψηφία των παρόντων μελών του, στηριζόμενο, κατά το άρθρο 38 του Καταστατικού του, στις Διεθνείς Συνθήκες, τα Διεθνή Έθιμα, τις Γενικές Αρχές Δικαίου, και την Διεθνή Νομολογία και

Διδασκαλία. Δεν έχει εκτελεστικές αρμοδιότητες αλλά, σύμφωνα με το άρθρο 94 του ΚΧ του ΟΗΕ, τα προσφεύγοντα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να συμμορφωθούν με τις Αποφάσεις του. Τα μέρη των οποίων τα συμφέροντα βλάπτονται από τυχόν μη εκτέλεση μιας Απόφασης δικαιούνται να προσφύγουν στο ΣΑ το οποίο **«δύναται να προβαίνει σε συστάσεις ή να αποφασίζει επί των ληπτέων μέτρων για την εκτέλεση των μη εκτελουμένων Αποφάσεων»**.

Τις δεκαετίες που ακολούθησαν την μεταπολίτευση, η θέση της Ελλάδος ότι «ως μόνη διαφορά της με την Τουρκία αναγνώριζε την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας των νήσων του Ανατ. Αιγαίου» ήταν σταθερή και αμετακίνητη. Εν τούτοις, με το υπογραφέν στις **8 Ιουλ. 1997** κοινό **«Ελληνοτουρκικό Ανακοινωθέν της Μαδρίτης»**, η Χώρα μας, αποδεχόμενη ότι η Τουρκία έχει **νόμιμα ζωτικά συμφέροντα** στο Αιγαίο και παραιτούμενη από **«μονομερείς ενέργειες ώστε να αποτραπούν συγκρούσεις οφειλόμενες σε παρεξηγήσεις»**, εγκατάλειψε, για πρώτη φορά, την ανωτέρω παγιωμένη θέση της και αναγνώρισε δικαιώματα της Τουρκίας στο Αιγαίο, εθνικώς επιζήμια και ανύπαρκτα κατά το Διεθνές Δίκαιο και τις Διεθνείς Συμβάσεις.

Η απομάκρυνση από τις πάγιες θέσεις μας συνεχίσθηκε δύο-μισι περίπου χρόνια αργότερα, όταν, **στις 10 Δεκ. 1999**, με την υπογραφή στο Ελσίνκι του **«Κειμένου Συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου»**, η Ελλάδα αποδέχθηκε (Σημεία 4, 9 και 12) **την ύπαρξη εκκρεμών συνοριακών διαφορών** και άλλων σχετικών θεμάτων με την Τουρκία, τα οποία δεσμεύτηκε να επιλύσει με διαπραγματεύσεις και, σε περίπτωση αποτυχίας αυτών, την προώθηση των διενέξεων στο ΔΔΧ προς επίλυση, ακόμη και με πρωτοβουλία μόνου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

Το πνεύμα ενδοτισμού που παρήγαγαν η Μαδρίτη και το Ελσίνκι, ποδηγέτησε την αντίληψη ότι όλες οι διαφορές μας με την Τουρκία θα μπορούσαν να παραπεμφθούν συλλήβδην στο ΔΔΧ. Η πραγματικότητα, όμως - δεδομένης και της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου να εκδικάζει αμοιβαίες μόνο αμφισβητήσεις νομίμων δικαιωμάτων, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω- είναι τελείως διαφορετική. Ειδικότερα:

Ήδη από το 1994 η Χώρα μας, με Δήλωσή της που επαναλήφθηκε αναδιατυπωμένη το 2015, έχει εξαιρέσει από την αρμοδιότητα του ΔΔΧ την **αποστρατιχοποίηση** των νήσων του Ανατ. Αιγαίου, θεωρώντας το ζήτημα καθαρά **πολιτικό**, συνδεδεμένο στενά με την εθνική μας ασφάλεια και κυριαρχία και την αυτονόητη ανάγκη προστασίας τους από τον ενδεχόμενο συγκεκριμένο εισβολέα.

Τα αυτά ισχύουν και για τις λεγόμενες **«γκρίζες θαλάσσιες ζώνες»** με τα περικλειόμενα και «αμφισβητούμενα» από την Τουρκία νησιά και νησίδες, των οποίων ο αριθμός αυξομειώνεται συνεχώς από το 1996, ανάλογα με τις «ορέξεις» και τις επιβουλές της γείτονος. Η Ελληνική κυριαρχία επ' αυτών θεωρείται απόλυτη, αδιαμφισβήτητη, μη διαπραγματεύσιμη και ασφαλώς εκφεύγουσα κάθε μορφής κρίσεως και αρμοδιότητας οποιουδήποτε Δικαστηρίου και όχι μόνο του ΔΔΧ.

Συναφές είναι και το θέμα της εκτάσεως των χωρικών υδάτων που είναι απαράδεκτο να τεθεί υπό την κρίση του Δικαστηρίου διότι ορίζεται και διέπεται από τις Διεθνείς Συνθήκες και τα διεθνή νόμιμα και, ως εκ τούτου, αποκλείεται να αποτελέσει αντικείμενο νομικού καθορισμού, αφού κάτι τέτοιο θα σήμαινε κατάργηση της υφισταμένης νομοθεσίας με δικαστική Απόφαση. Πάντως, μια από τις επιπτώσεις του «Ανακοινωθέντος της Μαδρίτης» ήταν η έμμεση απεμπόληση της δυνατότητας που μας παρέχει το Διεθνές Δίκαιο της Θαλάσσης να επεκτείνουμε με μονομερή Δήλωσή μας τα χωρικά μας ύδατα (αιγιαλίτιδα ζώνη) στα 12 ν.μ. και να δώσουμε έρεισμα στην Τουρκία να αναγάγει αυτό το ενδεχόμενο σε *casus belli* ενώ, ταυτόχρονα, παραιτηθήκαμε από μονομερείς ενέργειες αντίδρασης απέναντι σε μια τοιαύτης φύσεως παράνομη συμπεριφορά.

Εν όψει των προεκτεθέντων, τελικά επανερχόμαστε στην από το 1975 χρονολογούμενη σταθερή θέση μας ότι, στην ουσία, το μοναδικό θέμα προς δικαστική επίλυση από το ΔΔΧ – συναινούσης, βέβαια και

της Τουρκίας με Συνυποσχετικό-είναι εκείνο της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου. Και επειδή, όμως, σήμερα έχουν προστεθεί και άλλες σημαντικές παράμετροι όπως ο θεσμός της ΑΟΖ, η υπογραφή στις 2 Ιαν. 2020 του αγωγού φυσικού αερίου East Med από Ελλάδα-Κύπρο-Ισραήλ, το Μνημόνιο Συνεργασίας (MOU) της Τουρκίας για την οριοθέτηση ΑΟΖ με την Λιβύη, οι προκλητικές παραβιάσεις των διεθνών κανόνων από την Τουρκία κλπ, θα μπορούσαμε να ολοκληρώσουμε την έκφραση της νομικής διαφοράς ως **«την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ στο Αιγαίο και την Ανατ. Μεσόγειο».**

Ωστόσο, η δικαίωση των ελληνικών θέσεων νομοτελειακά θα εξαρτηθεί από συγκεκριμένους όρους τους οποίους, σήμερα, δεν πληροί η Ελλάδα, αφού δεν έχει ακόμη ορίσει τα εξωτερικά όρια της υφαλοκρηπίδας, την αφετηρία, δηλαδή, της διαπραγματευτικής της γραμμής, όπως έχει κάνει στο Ιόνιο με την Ιταλία ήδη από την δεκαετία του 1970. Το πρόβλημα οξύνεται έτι περισσότερο από την έλλειψη εκ μέρους μας της οριοθέτησης της ΑΟΖ ως θαλάσσιας έκτασης, εντός της οποίας ένα κράτος έχει δικαίωμα έρευνας και εκμετάλλευσης των θαλασσίων πόρων. Επί πλέον και η Ιταλία έχει δείξει απροθυμία να προχωρήσει και σε οριοθέτηση της ΑΟΖ με την Ελλάδα, επικαλούμενη ότι η Χώρα μας καθυστερεί με την ολοκλήρωση της Συμφωνίας με την Αλβανία για τα θαλάσσια σύνορα. (Είναι γνωστό ότι τα Τίρανα έχουν κατ'επανάληψη υπαναχωρήσει πιεζόμενα από την Τουρκία).

Τέλος, το δικαιοδοτικό παρελθόν του ΔΔΧ επί ελληνο - τουρκικής διαφοράς δεν είναι καθόλου ευοίωνο. Το 1976, όταν η Τουρκία επιχειρούσε γεωλογικές έρευνες στην περιοχή της υφαλοκρηπίδας της Ελλάδος, το ΔΔΧ, στις 11 Σεπτ. 1976, απέρριψε Αίτημά μας για «Προσωρινά Μέτρα» με το αιτιολογικό ότι δεν υπέστημεν ανεπανόρθωτη βλάβη, όπως ισχυριζόμαστε, αλλά, σε περίπτωση ζημίας, αποφάνθηκε ότι διατηρούμε το δικαίωμα επανόρθωσης (!!!). Στη συνέχεια με την από 18 Δεκ. 1978 Απόφασή του, κηρύχθηκε **αναρμόδιο να κρίνει την διαφορά επί της ουσίας.**